

**FİLOLOGİYA
ФИЛОЛОГИЯ
PHILOLOGY**

UOT: 821.512.162

**AĞARƏHİM RƏHİMOVUN NƏSR ƏSƏRLƏRİNDƏ XALQIN SOSIAL
MAHİYYƏTİNİN BƏDİİ İNİKASI****Şəhla Adil qızı Şükürova***Bakı Qızlar Universitetinin magistrantı***ORCID:** 0009-0009-5989-7338**E-mail:** skrvsh01@gmail.com***Açar sözlər:** Ağarəhim Rəhimov, nasir, nəsr yaradıcılığı, xalq, xalqın sosial mahiyyətinin təsviri****Ключевые слова:** Агарагим Рагимов, проза, прозаическое творчество, народ, описание социальной сущности народа****Key words:** Agharahim Rahimov, prose, prose art, people, description of the social essence of the people*

XXI əsrdə humanitar və ictimai elmlərdə fərdin və cəmiyyətin qarşılıqlı münasibətləri, milli kimlik, sosial şəüur və pedaqoji dəyərlərin ədəbi nümunələrdə tədqiqi aktual məsələlərdən birinə çevrilmişdir. Bu baxımdan, Azərbaycan nəsrində xalqın sosial-pedaqoji dəyərlərinin bədii inikası, milli-mənəvi təfəkkürün formalaşması, tarixi yaddaşın qorunması və yeni nəsillərə ötürülməsi məsələləri tədqiqatçılar üçün prioritet sahələrdəndir.

Ağarəhim Rəhimovun nəsr, insanların məişətinə, psixologiyasına, tarixi yaddaşına və sosial davranış modellərinə dərinlən nüfuz etdiyi üçün onun yaradıcılığında xalqın sosial-pedaqoji mahiyyətinə konqnitiv yanaşma kontekstindən tədqiqata cəlb olunması böyük əhəmiyyət kəsb edir.

Çağdaş Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli nümayəndələrindən olan Ağarəhim Rəhimov Azərbaycan ədəbi fikrinin, ədəbiyyatşünaslıq elminin görkəmli simələrindəndir. O, nəsr əsərləri ilə şöhrət qazanmış, öz çoxşaxəli fəaliyyəti ilə Azərbaycan ədəbiyyatına, elminə, incəsənətinə böyük töhfələr vermişdir (5). Onun bir şəxsiyyət kimi formalaşması gərgin və məsuliyyətli əməyin, yüksək təhsilin nəticəsidir. Öz dövrünün böyük alimi və pedaqoqu olmaqla bərabər, o, həm də ədəbi-nəzəri, elmi fəaliyyəti ilə yaşadığı əsrə sığmayan böyük işlərin sahibidir.

Ədibin pedaqoji fəaliyyəti də xalqımız üçün əsl örnəkdir. Müəllim, orta məktəb direktoru, ali məktəb müəllimi, qurucusu.... – bütün bunlar ayrıca ideal pedaqoji fəaliyyət göstəricisidir. O, tələbələrinin nəzərində böyük müəllim, alim olmaqla yanaşı, həm də humanist bir insandır. Yaradıcılığa ilk öncə şeirlər yazmaqla başlasa da, ədəbiyyatımız onun yaratdığı nəsr əsərləri ilə bir daha zənginləşmişdir.

Onun bədii yaradıcılığında sadə insanın mənəvi dünyası, ailə dəyərləri, maarifçilik ideyaları və əxlaqi prinsiplər, həmçinin pedaqoji baxışların bədii şəkildə ifadəsi geniş yer tutur.

Ağarəhim Rəhimov Azərbaycan ədəbiyyatında realizm ənənələrinə bağlı yazıçılardan biri

kimi tanınır. Onun nəsr əsərləri də xalqın sosial mahiyyəti – yəni xalqın yaşayış tərz, sosial münasibətləri, əxlaqı dəyərləri və ictimai proseslərdəki rolu - əsas bədii qayələrdən biri kimi ön plana çıxır. Yazıçı insanları təkcə fərdi yox, eyni zamanda cəmiyyətin bir üzvi kimi təsvir edərək onların iç dünyası ilə yanaşı, yaşadıkları mühitin təsirini də göstərir.

Rəhimovun hekayə və povestlərində kənd və şəhər həyatının reallıqları təsvir olunur. O, sadə insanların – müəllimlərin, fəhlələrin, kəndlilərin – həyatını əks etdirərək sosial təbəqələşməni və insanların gündəlik problemlərini realist boyalarla təqdim edir. Onun obrazları həyatın içindən çıxmış xalqın özüdür.

Əsərlərində tez-tez sosial ədalətsizlik, maddi çatışmazlıqlar, imkanlılarla kasıblar arasında fərqlər diqqət mərkəzində olur. Yazıçı bu fərqləri sadəcə təsvir etmir, həm də onlara münasibət bildirir – xalqın bu vəziyyətə qarşı reaksiyası, ümidləri və mübarizə ruhu onun qəhrəmanlarında əks olunur. Məsələn, Ağarəhim Rəhimovun “Səbir” povestində xalqın sosial mahiyyətinin əksi çox aydın şəkildə təsvir olunur (2, s.417). Bu əsərdə xalqın gündəlik çətinlikləri, yoxsulluq içində necə yaşadıkları, məişət problemləri və səbirli olması canlandırılmışdır. Əsərin qəhrəmanları sosial ədalətsizliyə baxmayaraq öz namus və qeyrətini qorumağa çalışır. Bu xalqın mənəvi gücünü və dözümlülüyünün göstəricisidir.

Əsərdə bir ana obrazı var ki, o bütün çətinliklərə baxmayaraq ailəsini qoruyur, övladlarını doğru yolda böyütməyə çalışır. Bu, Azərbaycan qadınının sosial və mənəvi yükünü əks etdirir.

Ağarəhim Rəhimovun nəsrində xalqın mənəvi dəyərlərinə xüsusi yer verilir. Əsərlərində böyüklərə hörmət, ailə münasibətləri, qonşuluq, əməksevərlik kimi anlayışlar xalqın kimliyini formalaşdıran əsas elementlər kimi təqdim olunur. Bu mənada yazıçı xalqın sosial mahiyyətini maddi yox, həm də mənəvi kontekstdə verir.

Ağarəhim Rəhimovun nəsr əsərlərində xalqın sosial mahiyyətini aşağıdakı şəkildə qruplaşdırmaq daha məqsədəuyğundur:

- *Əmək və yoxsululuq* – sadə insanların zəhmətkeş həyatı;
- *Əxlaqı və mənəvi dəyərlər* – səbir, vicdan, namus, ailəyə bağlılıq;
- *Sosial təbəqələşmə və ədalətsizlik* – varlı-kasıb fərqləri;
- *Modelləşmə və köhnə dəyərlərin toqquşması* – kənd və şəhər ziddiyyəti.

Rəhimovun yaradıcılığında bəzi əsərlər sovet dövrünün ideoloji fonunu da əks etdirir. Amma o, bu ideoloji çərçivəyə baxmayaraq, xalqın həyat reallığını və hisslərini səmimi şəkildə göstərməyə çalışır (4, s.9). Bu da onun ədəbi realizminə xidmət edir.

Ağarəhim Rəhimovun nəsr əsərlərində sosial təbəqələrin həyat tərz, xüsusi diqqətlə və realizmlə təsvir olunur. O, müxtəlif sosial qruplardan olan insanların yaşam şəraitini, dünyagörüşünü, psixologiyasını və bir-biri ilə münasibətlərini bədii təhlilə cəlb edərək, dövrünün sosial mənzərəsini yaradır.

Rəhimovun bir çox əsərində kənd insanların gündəlik həyatı, əmək fəaliyyəti, əkinçilik, heyvandarlıqla bağlı zəhməti geniş təsvir olunur. Onların maddi çətinlikləri, sosial təminat-sızlığı, eyni zamanda saf düşüncələri və səmimiyyətləri yazıcının realizm yanaşmasının əsasını təşkil edir. Kəndlilər, adətən, zəhmətsevər, lakin həyatın ağırlıqları altında əzilmiş obrazlar kimi təqdim olunur. Onların həyatında əmək başlıca dəyər kimi verilir. Məsələn, “Əliqulu evlənin” hekayəsində kənd həyatının sadəliyi və sosial təbəqələşmənin kənddə özünü necə göstərməsi təsvir olunur (1, s.96). Əliqulun evlənmək istəyi onun sosial mövqeyi ilə toqquşur. Hekayə kənd insanının məişət həyatını və ictimai dəyərlərin insan taleyinə təsir etdiyini göstərir.

Əliqulunun niyyətləri təmiz olsa da cəmiyyətin qoyduğu qaydalar, ailələrin sosial fərqləri onun arzusunu reallaşdırmağa mane olur. Bu, sosial stereotiplərin xalqın həyatına təsirini göstərir.

“Bir kəndin iki taleyi” əsərində isə müəllif kənd həyatında baş verən dəyişikliklər fonunda xalqın sosial münasibətləri, zəhmətə olan münasibəti, köhnə və yeni nəsil arasında yaranan fikir ayrılıqlarının təsvirini vermişdir. Burada cəmiyyətin modernləşməsi ilə bağlı daxili qarşıdurmalar və bu prosesin insanlara təsiri əks olunur. Əsərdə köhnə nəsil torpağa bağlılıq nümayiş etdirir, yeni nəsil isə şəhərə can atır. Yazıçı bu əsərdə kənd həyatının dəyişən sosial simasını və insanların düşüncə tərzindəki fərqləri canlandırmışdır.

Əsərlərində müəllim, həkim, mühəndis kimi ziyalı təbəqəsinə aid personajlar da yer alır. Onların həyatında maddi sıxıntılarla yanaşı, mənəvi dəyərlər uğrunda apardıqları mübarizə əsas motivlərdəndir. Rəhimov ziyalıları çox zaman cəmiyyətin mənəvi sütunu kimi təqdim edir, lakin onların da sosial problemlərdən uzaq olmadığını vurğulayır. Ziyalılar çox zaman idealist, lakin sistemin qeyri-səmərəli səbəbilə çarəsiz və ya məyus olmuş şəkildə təqdim olunur (6).

Sənaye sahələrində çalışan fəhlələrin həyat şəraiti, ağır zəhmətləri, lakin dəyərsizləşdirilmiş vəziyyətləri də Ağarəhim Rəhimovun qələminə mövzu olmuşdur. Fəhlələrin həm maddi, həm də sosial hüquq baxımından çətin durumda olmaları, ailə problemləri və ictimai passivlikləri əsərlərdə sosial tənqid elementi kimi verilir. Fəhlələr sadə, lakin zəhmətkeş, əziyyətlərə dözümlü insanlar kimi təsvir olunur.

Ağarəhim Rəhimov bəzi əsərlərində varlı və imkanlı təbəqəni də təsvir edir. Onlar çox zaman sosial ədalətsizliyin mənbəyi kimi təqdim olunurlar. Yazıçı bu təbəqəni digərləri ilə müqayisə edərək cəmiyyətdəki dərin uçurumu göstərir (3, s.11). Onların həyat tərziləri lüks, lakin mənəvi boşluq içindədirlər.

Onun əsərlərində sosial təbəqələr arasında münasibətlər – məsələn, kəndli ilə ziyalı, fəhlə ilə məmur və s. – konflikt və gərginliklə müşayiət olunur. Bu münasibətlər vasitəsilə yazıçı dövrün sosial və ideoloji ziddiyyətlərini önə çıxarır.

Nəticə olaraq, Ağarəhim Rəhimovun nəsr yaradıcılığında sosial təbəqələrin həyat tərziləri onun dövrünün reallıqlarını əks etdirən güzgü rolunu oynayır. Yazıçı bu təbəqələrin həyatını sadəcə təsvir etməklə kifayətlənmir, eyni zamanda bu həyat tərzinin səbəblərinə və nəticələrinə də bədii mövqe bildirir.

Ağarəhim Rəhimovun nəsr əsərlərində xalqın sosial problemləri əsas bədii istiqamətlərdən biridir. O, yazdığı hekayə və povestlərdə cəmiyyətin müxtəlif təbəqələrindən olan insanların gündəlik həyatını, qarşılaşdıqları çətinlikləri və bu çətinliklər qarşısında göstərdikləri davranışları realist bir yanaşma ilə əks etdirir.

Onun əsərlərində xalqın əsas sosial problemi kimi maddi çətinliklər, yoxsulluq və həyat şəraitinin ağırlığı göstərilir. Xüsusilə kənd əhalisinin və fəhlə təbəqəsinin dolanışıq dərdi, işsizlik, aşağı əməkhaqqı kimi məsələlər əsərlərin mərkəzində dayanır. Bu obrazlar vasitəsilə yazıçı cəmiyyətin sosial strukturundakı ədalətsizliyi tənqid edir. Məsələn, “Səbir” povesti – Ailənin dolanışıq problemi, valideynlərin maddi sıxıntılar içində övlad böyütməsi göstərilir. Xalqın səbirlə bu çətinliklərə sinə gəlməsi əsərin əsas ideya məğzini təşkil edir. “Qırmızı kartof” hekayəsi – Kənddə məhsulun ədalətsiz paylanması, zəhmətkeş insanların əziyyətinin qarşılığını almaması sosial ədalətsizliyin göstəricisidir (5).

Əsərlərində zəhmət adamlarının – kəndlilərin, müəllimlərin, fəhlələrin – ağır iş şəraitində

yaşamaları, lakin əməklərinin layiqincə qiymətləndirilməməsi sosial tənqid vasitəsi kimi təqdim olunur. Yazıçı bu insanları həm qəhrəman kimi, həm də sistemin ədalətsizliklərindən əziyyət çəkən qurban kimi təsvir edir.

Ağarəhim Rəhimovun əsərlərində təhsil sistemindəki çatışmamazlıqlar, müəllimlərin sosial durumu, təhsil sahəsində laqeydlilik və savadsızlıq da önəmli problemlər kimi qaldırılır. O, təhsilin inkişaf etməsinin xalqın sosial rifahı üçün nə qədər vacib olduğunu dolayısı ilə vurğulayır.

Bəzi əsərlərində səhiyyə sahəsindəki çatışmazlıqlar, həkim çatışmazlığı, ucqar kəndlərdə tibbi xidmətin zəifliyi kimi problemlər də toxunulur. Bu məsələlər vasitəsilə xalqın gündəlik həyatının reallıqları oxucuya çatdırılır.

Yazıçı həm də mənəvi sahədə baş verən tənəzzülə, insanlar arasında etimadın azalmasına, sosial məsuliyyət hissinin zəifləməsinə diqqət çəkir. Bu sosial problemlərin təkəcə maddi deyil, mənəvi müstəvidə də özünü göstərdiyini ortaya qoyur.

Qadınların ailədə və cəmiyyətdə ikinci planda qalması, onların hüquqlarının məhdudlaşdırılması da bəzi əsərlərində sosial problem kimi təqdim olunur. Ailə münasibətlərindəki zorakılıq, anlaşılmazlıq və qadınların çəkdiyi əzablar sosial tənqidin mühüm mövzularındandır.

Ağarəhim Rəhimovun nəsr əsərlərində xalqın mübarizəsinin təsviri onun realizmə əsaslanan yazı üslubunun mühüm tərkib hissəsidir. Yazıçı müxtəlif sosial, iqtisadi və mənəvi çətinliklərlə üzləşən sadə insanların bu çətinliklərə qarşı göstərdikləri müqaviməti və həyat uğrunda apardıqları mübarizəni canlı və təbii şəkildə təqdim edir.

Rəhimovun əsərlərində kəndli və fəhlə təbəqəsinin ağır əmək şəraitində yaşamaq üçün göstərdiyi əzmkarlıq xüsusi yer tutur. Onun qəhrəmanları kasıblıqdan, yoxsulluqdan, torpaq və su çatışmazlığından əziyyət çəksələr də, ailələrini dolandırmaq, övladlarını oxutmaq, insan kimi yaşamaq uğrunda yorulmadan çalışırlar. Bu mübarizə fiziki zəhmət və mənəvi dözümlü üzərində qurulur.

Yazıçının əsərlərində sosial ədalətsizlik, korrupsiya, yerli məmurların biganəliyi və haqsız qərarlarına qarşı çıxan, haqqını tələb edən sadə insanlar da tez-tez görünür. Onlar qorxmadan öz haqlarını müdafiə etməyə çalışır, ədalətə və dürüstlüyə olan inanclarını itirmirlər. Bu xüsusiyyətlər xalqın mənəvi gücünü və vicdanlı xarakterini göstərir.

Bəzi əsərlərində gənclərin və ziyalıların oxumaq, maariflənmək və cəmiyyətə fayda vermək üçün apardıqları mübarizədə təsvir olunur. Yazıçı bu mübarizəni gələcəyə ümid və dəyişiklik arzusu kimi təqdim edir. Maarifə can atan kənd uşaqları, çətinliklərlə üzləşsələr də, təhsildən imtina etmirlər.

Rəhimovun qəhrəmanları yalnız maddi deyil, həm də mənəvi dəyərlər – dürüstlük, vicdan, sədaqət, mərdlik – uğrunda mübarizə aparırlar. Sosial pozuntular və mənəvi aşınmalar fonunda bu dəyərlərə sadıq qalan insanların mövqeyi yazıçının xalqın əxlaqi gücünə inandığını göstərir.

Əsərlərdə imkanlılarla kasıblar arasındakı fərq və bu fərqi doğurduğu haqsızlıq da mübarizə kontekstində verilmişdir. Kasıb təbəqədən olan insanlar haqsız münasibətlə barışmır, bəzi hallarda etiraz edir, susmur, mübarizə aparır (2, s.276). Bu, xalqın passiv deyil, aktiv və ayıq olduğunu göstərir.

Yazıçının əsərlərindəki xalq yalnız səbirli və dözümlü deyil, həm də haqsızlığa qarşı mübarizə aparmağı bacaran bir qüvvə kimi təqdim olunur. “Səbir” əsərində – Mübarizə səssiz, lakin möhkəm iradə ilə aparılır. Ailə sarsılmazdan, çətinliyə təslim olmadan yaşayır və bu, əsl mübarizədir.

“Qırmızı kartof” – Kənd camaatı məhsulun ədalətli bölünməsi uğrunda narazılıq edir. Bu, xalqın artıq susmadığını, hüququ uğrunda ayağa qalxdığını göstərir.

“Bir kəndin iki taleyi” – Gənclər qaydalara qarşı çıxaraq, yenilik uğrunda çalışırlar. Bu, dəyişiklik və inkişaf uğrunda mübarizədir.

Beləliklə, Ağarəhim Rəhimovun nəsr əsərlərində:

– *xalqın sosial problemləri – yoxsulluq, ədalətsizlik, işsizlik – realist şəkildə verilir;*

– *sosial təbəqələrin fərqli həyat tərzində dərin uçurum göstərilir;*

– *xalqın mübarizəsi – həm səbirli duruşla, həm də ədalət uğrunda aktiv fəaliyyətlə ifadə olunur.*

Ağarəhim Rəhimovun nəsrində xalqın mübarizəsi – bu, yalnız sinfi və ya sosial mübarizə deyil, həm də mənəvi, mənsubiyyətli və əzmkar bir xalqın var olma savaşıdır. Yazıçı bu mübarizəni romantikləşdirmədən, lakin dərin humanist duyğularla və xalqın gücünə olan inamla təqdim edir.

Problemin aktuallığı. XXI əsrdə ədəbiyyat və humanitar elmlərdə fərd-cəmiyyət münasibətlərinin, milli kimliyin, sosial şüurun və pedaqoji dəyərlərin araşdırılması mühüm aktuallıq kəsb edir. Xüsusilə Azərbaycan nəsrində xalqın sosial mahiyyətinin bədii şəkildə əksi, mütəqillikdən sonra Azərbaycan ədəbiyyatında xalqın sosial durumunun tədqiqi daha dərin və obyektiv baxışla aparılmağa başlanmışdır. Bu kontekstdə Ağarəhim Rəhimovun nəsr yaradıcılığı özünəməxsus şəkildə fərqlənir. Onun əsərlərində xalqın sosial təbəqələşməsi, maddi çətinlikləri, mənəvi iztirabları və cəmiyyətin inkişafında üzləşdiyi problemlər bədii şəkildə əks olunur. Bu problemlərin ədəbi müstəvidə işıqlandırılması və bu aspektdən araşdırılması Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığında xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Yazıçının əsərlərindəki sosial təhlillərin müasir dövrdə də cəmiyyətin bəzi problemləri ilə səsleşməkdə olması tədqiqat mövzusunun aktuallığının əsas göstəricisidir.

Problemin elmi yeniliyi. Ağarəhim Rəhimovun nəsr əsərləri ədəbiyyatşünaslıqda daha çox ümumi ədəbi məziyyətlər baxımından araşdırılsa da, onun yaradıcılığında xalqın sosial mahiyyətinin sistemli şəkildə tədqiqi müasir dövrdə geniş yer almamışdır. Bu tədqiqat işi yazıçının xalq obrazlarını sosial-pedaqoji və mənəvi aspektlərdə qruplaşdıraraq təhlil edir. Əmək, əxlaqi dəyərlər, sosial təbəqələşmə, köhnə və yeni dəyərlərin toqquşması kimi məqamların dərinlən təhlili elmi yenilik olaraq qiymətləndirilə bilər. Eyni zamanda, əsərlərdə xalqın səbirli və dözümlü mübarizəsi, maarifə can atması, qadınların sosial vəziyyəti və ziyalıların cəmiyyətdəki rolu kimi motivlərin kontekstual analizi əsərin elmi yeniliyini şərtləndirir. Bu yanaşma Ağarəhim Rəhimovun nəsr yaradıcılığına yeni baxış bucağı gətirir.

Problemin praktik əhəmiyyəti və tətbiqi. Bu mövzu üzrə aparılan tədqiqatın praktik əhəmiyyəti Azərbaycan ədəbiyyatında sosial mövzuların öyrənilməsi və təhlili gənc tədqiqatçılar, pedaqoqlar və müəllimlər üçün dəyərli material rolunu oynamasından ibarətdir. Xalqın gündəlik həyatda üzləşdiyi problemlərin bədii obrazlarda əksi, tədris prosesində ədəbiyyatın sosial və pedaqoji funksiyasının izahı üçün mühüm vəsait kimi istifadə oluna bilər. Eyni zamanda bu tədqiqat nəticələri ədəbiyyat dərslərində sosial-psixoloji aspektlərin öyrənilməsinə imkan yaratmaqla yanaşı, gənc nəsildə milli-mənəvi dəyərlərə hörmət hissinin aşılması baxımından əhəmiyyətlidir. Yazıçının əsərlərindəki sosial ədalətsizlik, əmək əzabları, təhsil və səhiyyə problemləri, qadın hüquqları kimi məsələlər günümüzdə də aktualdır və sosial maarifləndirmə prizmasından tətbiq oluna biləcək zəngin mənbədir.

Ədəbiyyat

1. Rəhimov, A. Uşaq hekayələri / - Bakı: BQU nəşriyyatı, - 2017. -403 s.
2. Rəhimov, A. Povestlər, hekayələr, düşüncələr / - Bakı: BAPQS, - 2004. – 619 s.
3. Rəhimova, S.A. Ağarəhimin nəsrində şəxsiyyəti dəyərləndirmə // Bakı Qızlar Universiteti Elmi əsərlər, cild 12, - №4, -2021(48), - s.6-13.
4. Rzasoy, S.G. Ağarəhim nəsrində süjet // Bakı Qızlar Universitetinin Elmi əsərlər, cild 12, - №3, - 2021 (47), -s. 6-12.
5. [http://www.anl.az/down/meqale/elmi_eser_bqu/2020/04/808928\(meqale\).pdf](http://www.anl.az/down/meqale/elmi_eser_bqu/2020/04/808928(meqale).pdf)
6. [http://www.anl.az/down/meqale/elmi_eser_bqu/2020/04/808928\(meqale\).pdf](http://www.anl.az/down/meqale/elmi_eser_bqu/2020/04/808928(meqale).pdf)

Ş.A. Şükürova**Ağarəhim Rəhimovun nəsr əsərlərində xalqın sosial mahiyyətinin bədii inikası****Xülasə**

Məqalədə Ağarəhim Rəhimovun nəsr əsərlərində xalqın sosial mahiyyətinin təsviri müzakirə olunur. Ağarəhim Rəhimov Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli nümayəndələrindən biridir. O, Azərbaycan ədəbi düşüncəsinin və ədəbiyyatşünaslıq elminin görkəmli xadimidir. O, nəsr əsərləri və çoxşaxəli fəaliyyəti ilə Azərbaycan ədəbiyyatına, elminə və incəsənətinə böyük töhfələr vermişdir. Nəsr əsərlərində xalqın sosial mahiyyəti, yəni insanların həyat tərz, sosial münasibətləri, mənəvi dəyərləri və sosial proseslərdəki rolu əsas bədii daşlardan biri kimi ön plana çıxır. Ağarəhim Rəhimovun nəsr, insanların gündəlik həyatına, psixologiyasına, tarixi yaddaşına və sosial davranış nümunələrinə dərinlən nüfuz edir. Buna görə də onun işində xalqın sosial-pedaqoji mahiyyətinin əks olunmasının tədqiqatına daxil edilməsi böyük əhəmiyyət kəsb edir.

Ш.А. Шукурова**Художественная идея социальной сущности народа в прозаических произведениях Агарагима Рагимова****Резюме**

В статье рассказывается об описании социальной сущности народа в прозаических произведениях Агарагима Рагимова. Агарагим Рагимов один из видных представителей азербайджанской литературы. Он является выдающейся фигурой Азербайджанской литературной мысли, литературоведческой науки. Он прославился своими прозаическими произведениями, своей многогранной деятельностью внес большой вклад в Азербайджанскую литературу, науку, искусство. В его прозаических произведениях социальная сущность народа – то есть образ жизни народа, его социальные отношения, его нравственные ценности и его роль в социальных процессах - выдвигается на первый план как один из главных художественных камней. Проза Агарагима Рагимова глубоко проникает в быт, психологию, историческую память и модели социального поведения людей. Поэтому в его творчестве большое значение имеет привлечение к исследованию отражения социально-педагогической сущности народа.

Sh.A. Shukurov

**The artistic idea of the social essence of the people in the prose
works of Agharahim Rahimov
Summary**

The article describes the description of the social essence of the people in the prose works of Agharahim Rahimov. Agharahim Rahimov is one of the prominent representatives of Azerbaijani literature. He is an outstanding figure of Azerbaijani literary thought and literary scholarship. He became famous for his prose works, and made a great contribution to Azerbaijani literature, science, and art through his multifaceted activities. In his prose works, the social essence of the people – that is, the way of life of the people, their social relations, their moral values and their role in social processes - is brought to the fore as one of the main artistic stones. Agharahim Rahimov's prose penetrates deeply into everyday life, psychology, historical memory and models of social behavior of people. Therefore, in his work it is of great importance to involve the reflection of the socio-pedagogical essence of the people in the study.

Redaksiyaya daxil olub: 22.10.2025